

Om det tyske skib Graf von Götzen på Tanganyikasøen under Første Verdenskrig

10,5 cm kanon [1](#) fra krydseren SMS Königsberg, her monteret på kanonbåden Graf von Götzen; fotografiet er taget i midten af oktober 1915 ved Uvira på Tanganyikasøen.
Fra Kilde 1

Personen til højre i billedet oplyses at være Vizesteuermann [2](#) Edel, fra SMS MÖWE, der gjorde tjeneste på såvel KINGANI, HEDWIG VON WISSMANN og GRAF VON GÖTZEN, tre tyske fartøjer, som sejlede på Tanganyikasøen.

Navnet Edel optræder ikke i Korvettenkapitän Gustav Zimmer's (chef for SMS MÖWE) liste over de oprindelige besætningsmedlemmer på SMS MÖWE, se Kilde 2.

Korvettenkapitän Zimmer.
Fra Koloniales Bildarchiv
(Universität Frankfurt am Main).

Skibe fra Deutsche-Ost-Afrika Linie, 1904,
efter maleri af Willy Stöwer.
Fra et postkort set på Internettet.

En anden kilde - *Tanganjikasee - A Gunboat War in Deutsch-Ostafrika 1914-1916* (Kilde 2) - oplyser, at Vizesteuermann Edel tilhørte flådens reserve.

Sammen med tre reserveofficerer - Kapitänleutnant Jantzen, Oberleutnant zur See Siebel og Leutnant zur See Ungerer - og 40 mand (Marinereservemannschaften), der alle gjorde tjeneste på fartøjer fra Deutsche-Ost-Afrika Linie [3](#)) - blev Vizesteuermann Edel sendt til Tanganyikasøen til forstærkning af Abteilung Möwe.

Abteilung Möwe

Abteilung Möwe bestod i al væsentlighed af de ca. 100 besætningsmedlemmer fra opmålingsskibet Möwe, der blev sænket af tyskerne i Dar-es-Saalam i begyndelsen august 1914. Styrken blev efterfølgende sendt til Tanganyikasøen, hvor den udgjorde en væsentlig del af de tyske styrker, der herudover omfattede et antal indfødte politisoldater. Afdelingen blev først betegnet "Marine-Expeditionskorps" og siden "Abteilung Möwe". Afdelingen medbragte 2 stk. 8,8 cm L/30 kanoner (med 400 skud) samt 4 stk. 3,7 cm revolverkanoner fra MÖWE. (Se nærmere i Kilde 3.)

Kilde 3 omtaler, at Vizesteuermann Edel den 1. februar 1915 var fører for et landgangskommando, der erobrede nogle forsyningsgenstande, som belgiske bærere havde efterladt efter et tysk ildoverfald ...

"... On that date (February 1, 1915), Zimmer accompanied a raid by the Hedwig. During that raid, the HEDWIG disbursed a Belgian column with a single 3.7 cm shell. Zimmer ordered a landing party of eight sailors led by Vizesteuermann Edel to retrieve the loads that had been dropped. This appears to have been a trap as the landing party was attacked by an estimated 100 Belgian askaris as the Germans attempted to escape with the supplies. As two German sailors rowed the captured supplies to the HEDWIG, the remaining seven sailors held off the Belgian attack supported by a revolver gun from the HEDWIG. The HEDWIG only had four men aboard at the time of the ambush ..."

Graf von Götzen

GRAF VON GÖTZEN, ca. 1916.

Fra et belgisk postkort.

Af kilderne fremgår, at 10,5 cm kanonen fra SMS KÖNIGSBERG var monteret på GRAF VON GÖTZEN fra midten af august 1915 til 18. maj 1916.

I romanen *Eine Frage der Zeit* af Alex Capus (Kilde 4) omtales, at kanonen efterfølgende blev erstattet af en attrap.

Kanonen - den rigtige eller attrappen - ses i stævnen på skibet.

GRAF VON GÖTZEN blev bygget i Tyskland i 1913 og herefter pakket i ca. 5.000 kasser, der blev det

sejlet til Dar-es-Salaam i Tysk Østafrika, hvorfra det med jernbane blev transporteret til Tanganyikasøen. Under ledelse af værkmester Anton Rüter, der sammen med to tyske værftsarbejdere - nitteren Rudolf Teilmann og svenden Hermann Wendt - fulgte skibet til Afrika, blev skibet nu samlet igen, for endelig at være klar til brug i begyndelsen af juni 1915.

Historien om GRAF VON GÖTZEN er bl.a. omtalt i Kilde 5. Her skal det blot nævnes, at tyskerne selv sænkede skibet i 1916 inden tilbagetrækningen fra Tanganyikasøen. I foråret 1927 blev skibet hævet af de engelske myndigheder og taget i brug i løbet af sommeren samme år, nu under navnet S/S LIEMBA. Under dette navn sejler skibet stadig, nu dog med betegnelsen M/V (Motor Vessel).

I begyndelsen af 1990'erne blev firmaet Rådgivende Skibsingeniører Ole Steen Knudsen A/S, Århus - i regi af Danida - bedt om at vurdere, om det kunne betale sig at reparere skibet. Selvom man indledningsvist mente, at det ville være bedre at give Tanzania et nyt skib, viste det sig, at det godt kunne lade sig gøre at istandsætte skibet, som - formedelst DKK 26 mio. - var klar i 1993.

En meget interessant beretning om en sejlads med M/V LIEMBA i 2007 findes i Kilde 9.

Kilder

1. Et indlæg af Helen Bachaus i Great War Forum.
2. Bericht SMS MÖWE über die Zeit vom 08.12.1913 bis Kriegsausbruch af Kapitän zur See a.D.(Traditionsverband ehemaliger Schutz- und Polizeitruppen).
3. Tanganjikasee - A Gunboat War in Deutsch-Ostafrika 1914-1916 af Dennis L. Bishop and Holger Dobold (By Jingo). Her vises bl.a. fotografier af de forskellige fartøjer, som anvendtes på Tanganyikasøen.
4. *Eine Frage der Zeit* af Alex Capus, Albrecht Knaus Verlag, München 2007. En beretning om de tyske værstsarbejders oplevelser i Østafrika.
5. Als GRAF GÖTZEN in Kisten auf Safari ging - Kanonenboote der Schutztruppe beherrschten den Tanganjika See af Theo Obernauth (Traditionsverband ehemaliger Schutz- und Polizeitruppen).
6. GRAF GÖTZEN, das unverwüstliche Schiff af Wilhelm Raddatz (Traditionsverband ehemaliger Schutz- und Polizeitruppen).
7. Rehabilitation of ferries for Lake Victoria, Tanzania (OSK-Ship Tec A/S).
8. MV LIEMBA (Wikipedia).
9. Die endlose Fahrt der "LIEMBA" af Michael Stührenberg (GEO Magazin Nr. 4/07).

Noter:

- 1) Kanonen betegnes *10,5 cm Schnellladekanone* (oprindeligt *Schnellfeuerkanone*), forkortet *10,5 cm S.K.* Se German Guns of World War One in South Africa (South African Military History Journal, Vol 3, No 2).
- 2) Graden *Vizesteuermann der Reserve* betegnede en underofficer af reserven, med rang af *Vize-Feldwebel* (oversergent), men uniformeret som dækofficer (svarende til en dansk officer af B-linjen (1974)), inklusive officerskasket, og officerssabel (med portepe). Se Kaiserliche Marine 1914-1918 (The Imperial German Army pre-1914, Mick O'Shea)
- 3) Det forlyder ikke, på hvilket skib Vizesteuermann Edel gjorde tjeneste; generelle oplysninger om Deutsche-Ost-Afrika-Linie findes bl.a. her: Deutsche-Ost-Afrika-Linie af Dieter Engel (Thomas Kraft) og German East Africa Line (The Ship List).